

سودای سیمرغ

پژوهشی در سیاست‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی
(از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۹۲)

پژوهشگر و نویسنده:

دکتر مجید فدائی

عضو هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان

www.ketab.ir

سرشناسه: فدائی، مجید، ۱۳۵۱ -

عنوان و نام پدیدآور: سودای سیمرغ: پژوهشی در سیاست‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی (از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۹۲)/ پژوهشگر و نویسنده
مجید فدائی.

مشخصات نشر: اصفهان: فراهستی، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۲۷۶ ص.

شابک: ۷-۱-۹۷۰۸۰-۶۲۲-۹۷۸-۱۴۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۶۹ - ۲۷۸.

عنوان دیگر: پژوهشی در سیاست‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی (از ابتدای انقلاب تا سال ۱۳۹۲)

موضوع: سینما -- ایران -- صنعت و تجارت -- سیاست دولت

Motion picture industry -- Iran -- Government policy: موضوع

موضوع: سینما -- ایران -- تاریخ -- ۱۳۵۷ -

موضوع: History: Motion pictures -- Iran -- ۱۹۷۸ -

رده بندی کنگره: PN۱۹۹۳/۵

رده بندی دیویی: ۷۹۱/۴۳۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۵۱۰۹۴

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نشر فراهستی

پژوهشی در سیاست‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی

نویسنده و پژوهشگر: دکتر مجید فدائی

ناشر: فراهستی

ویراستار: حسین عبدالوند

طرح جلد: محمد علیزاده حتکنی

صفحه آرائی: سپیده ناصحی

چاپ و صحافی: پارسیان تکثیر

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۴۵۰۰۰۰ ریال

شابک: ۷-۱-۹۷۰۸۰-۶۲۲-۹۷۸

شناسه افزوده: عضو هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به نویسنده است و نقل و چاپ نوشته

ها منوط به اجازه رسمی است. fadaei51@gmail.com

این پژوهش با حمایت مالی صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور

(INSF) به شماره طرح ۹۷۰۶۴۹۳ صورت گرفته است.

9 786229 708071

فهرست:

پژوهشی در سیاست‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی

پیشگفتار

فصل اول: کلیات

مقدمه

سیاست سینمایی در ایران

سیاست‌گذاری فرهنگی

سرمشق‌های سیاست‌گذاری

سیاست‌های سینمایی

سینمای ملی

ارزیابی و بررسی سیاست‌ها

سنخ‌شناسی سینمای ملی

فصل دوم: دوره‌های سیاست‌گذاری

دوره‌ی اول: سینمای «خوب»

تلاش برای بقا

سیاست‌های سینمایی دوره‌ی اول

ارزیابی سیاست‌های این دوره

نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی

درصد شاخص‌های سینمای ملی

الگوی سیاست‌گذاری این دوره

یک تجربه‌ی جنجالی: فریاد مجاهد

دوره‌ی دوم: سینمای «اسلامی»

حرکت به سوی اسلامی کردن سینما

۶۵	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی دوم
۷۶	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۸۲	الگوی سیاستگذاری این دوره
۸۲	یک تجربه‌ی جنجالی: برزخی‌ها
۹۱	دوره‌ی سوم: سینمای «آرمانی»
۹۱	تولّد سینمای نوین ایران
۹۶	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی سوم
۱۱۶	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۱۱۹	الگوی سیاستگذاری این دوره
۱۱۹	تجربه‌های جنجالی: نوبت عاشقی و شب‌های زاینده‌رود
۱۲۹	دوره‌ی چهارم: سینمای «متعهد»
۱۲۹	برگشت به اصول
۱۳۶	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی چهارم
۱۴۳	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۱۴۶	الگوی سیاستگذاری این دوره
۱۴۶	یک تجربه‌ی جنجالی: آدم‌برفی
۱۵۱	دوره‌ی پنجم: سینمای «مصلحانه»
۱۵۱	سینمای اصلاحات
۱۵۲	دیدگاه‌ها
۱۶۳	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی پنجم
۱۶۹	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۱۷۱	الگوی سیاستگذاری این دوره
۱۷۱	یک تجربه‌ی جنجالی: آژانس شیشه‌ای
۱۷۹	دوره‌ی ششم: سینمای «معناگرا»
۱۷۹	تعدیل سیاست‌ها
۱۸۱	دیدگاه‌ها
۱۸۱	سینمای معناگرا
۱۸۴	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی ششم
۱۸۸	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۱۹۰	الگوی سیاستگذاری در این دوره
۱۹۰	یک تجربه‌ی جنجالی: مارمولک

۱۹۷	دوره‌ی هفتم: سینمای «ملی»
۱۹۷	تلاشی در جهت سینمای ملی
۱۹۸	دیدگاه‌ها
۲۰۳	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی هفتم
۲۰۷	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۲۱۱	الگوی سیاستگذاری در این دوره
۲۱۱	یک تجربه‌ی جنجالی: سنتوری
۲۱۹	دوره‌ی هشتم: سینمای «ارزشی»
۲۱۹	سینمای انقلاب اسلامی
۲۲۰	دیدگاه‌ها
۲۳۲	سیاست‌های سینمایی دوره‌ی هشتم
۲۳۸	نسبت سیاست‌های این دوره با شاخص‌های سینمای ملی
۲۴۰	الگوی سیاستگذاری در این دوره
۲۴۰	یک تجربه‌ی جنجالی: لاله
۲۴۷	فصل سوم: نتیجه‌گیری
۲۴۹	نتایج بررسی شاخص‌های سینمای ملی در هشت دوره
۲۴۹	شاخص روایت در سینمای ملی
۲۵۱	شاخص ژانر در سینمای ملی
۲۵۴	شاخص قوانین و دستورالعمل‌ها در سینمای ملی
۲۵۶	شاخص ریخت و ژست شناسی در سینمای ملی
۲۵۷	شاخص ستاره به عنوان یک نشانه در سینمای ملی
۲۵۹	شاخص سینمای مرکزی (بدنه) و سینمای حاشیه در سینمای ملی
۲۶۰	شاخص سینما به عنوان بسیج‌کننده‌ی اسطوره‌های ملت در سینمای ملی
۲۶۷	منابع
۲۶۷	کتاب:
۲۶۹	مقالات:
۲۶۹	مجلات:
۲۷۱	روزنامه‌ها:
۲۷۳	پایگاه‌های اینترنتی:
۲۷۵	لاتین:

پیشگفتار

نیت و ایده اصلی شکل گیری این کتاب ضرورت دستیابی به سینمایی دلخواه بوده و هست که هنوز برای من و تقریباً همه هم نسلان من آرمانی است. ما فکر می کردیم و البته ایمان داشتیم که سینما به عنوان یک هنر و رسانه ای قدرتمند و تاثیر گذار، می تواند فرصت و فضایی تازه (هر چند حداقلی) برای ساخت معناهای نو در زندگی، رهایی از کسالت ها و یکنواختگی های روزمره و البته طرح هویت ها و خواسته های طرح نشده را فراهم آورد. سینمایی که انعکاس دهنده رویاها، نیازها، آرمان ها و اسطوره های همه مردم سرزمین مان باشد. سینمایی که همه در آن فرصت برابر داشته و در انحصار گروه و تفکر خاصی نباشد، بلکه متعلق به همه و آینده تمام نمای ایران باشد، و سال ها آن را به نوعی در اصطلاح و تعریفی که از سینمای ملی مطرح بود به جستجو و انتظار نشسته ایم. اصطلاحی که از سال های نخستین شکل گیری سینما در ایران گاه و بی گاه در ادبیات سینمایی کشور طرح شده و در دهه های اخیر به خصوص بعد از انقلاب اسلامی با تعبیرهای مختلف و مکمل از جمله: سینمای خوب، سینمای اسلامی، سینمای آرمانی و مطلوب، سینمای معناگرا، سینمای ملی و سینمای ارزشی و متعهد از آن یاد شده و بهانه ای برای مسئولان و مدیران سینمایی برای جهت دهی به سینمای کشور بوده است. بنابراین در این سال ها مسئولان سینمایی در هر دولت، بنا به وظیفه ای که در حوزه مدیریت سینما بر عهده داشته اند و بخشی از وظیفه و مسئولیت مهم سیاستگذاری فرهنگی برای کشور محسوب می شده است با تدوین برنامه ها و اتخاذ تصمیمات و سیاست هایی در زمان مدیریت خود بر سینمای کشور سعی در اجرایی کردن و نتیجه گیری از این تصمیمات و سیاست ها داشته اند. اما با همه تلاش های صورت گرفته در این سال ها و هزینه های بسیار سنگین مادی و معنوی که این تصمیمات و سیاست ها در سینمای کشور داشته است به نظر می رسد فاصله ما با موضوع اصلی (سینمای مورد نظر و انتظار مردم) که تعریف آن اتفاقاً به پیچیدگی و دشواری تعریف و تعبیر مدیران و مسئولان نبوده است، نه تنها کم نشده که گاه این فاصله بسیار

بیشتر و دور از دسترس شده است.

نویسنده در این کتاب تلاش کرده است با موضوع و محوریت دستیابی به سینمای ملی؛ نسبت سیاست‌ها و تصمیمات اتخاذ شده توسط مسئولان و مدیران سینمایی کشور را با سینمای ملی مورد بررسی قرار دهد. هدف و تلاشی که هر چند در ظاهر و در آغاز راه کاری جذاب و عملی می‌نمود ولی در عمل بسیار طاقت فرسا، وقت گیر و گاه نا امید کننده، نمود و در واقعیت کار با محدودیت‌های فراوانی مواجه شد. عدم دسترسی و در معنای دقیق تر نبود یک بایگانی و مدیریت منظم و دقیق از اطلاعات و اسناد سینما، از جمله صورت جلسه‌ها، گزارش‌ها، مکاتبات، دفترچه‌های سیاست‌گذاری و سایر اقداماتی که در دهه‌های گذشته در مدیریت سینمای کشور صورت گرفته است یکی از مشکلات عمده بود و همواره این سوال را در ذهن ایجاد می‌کرد که چگونه هنر و صنعتی مثل سینما که هر ساله میلیاردها تومان از بودجه کشور و در حقیقت پول مردم هزینه آن شده و می‌شود فاقد یک بایگانی منظم و دقیق از اقدامات و تلاش‌های مدیران و دست‌اندرکاران آن است. بایگانی و مدیریت اطلاعاتی که می‌توانست و می‌تواند به شفافیت امور، ارزیابی و بررسی نتیجه اقدامات و تلاش‌های مؤثر و پیوسته داخلی یک سازمان کمک و باعث ارتقا و موفقیت‌های پیش رو آن سازمان باشد و البته مورد استفاده پژوهشگران حوزه سینما و سایر حوزه‌های بین رشته ای کشور، نیز قرار گیرد. از سویی دیگر عدم تمایل برخی از مدیران سینمایی جهت مصاحبه و شفافیت در بیان برخی از موضوعات و نکات کلیدی با اهمیت که می‌توانست بسیاری از ابهامات را در روند سیاست‌گذاری و دلایل اتخاذ برخی از سیاست‌ها و تصمیمات روشن کند از موانع دیگر بر سر راه این بررسی بود. همچنین عدم بهره‌مندی از بودجه مناسب و کافی و در نهایت شرایط سخت و محدود کننده هم‌گیری بیماری کرونا که باعث عدم دسترسی به برخی منابع و امکان استفاده از همکاران و کارشناسان خبره در این حوزه شد.

با توجه به اینکه تقریباً بخش عمده‌ای از سیاست‌های سینمایی اتخاذ شده توسط مدیران و مسئولان بعد از انقلاب در حوزه تولید و به نوعی معطوف به جریان فیلمسازی بوده، بالطبع تمرکز نویسنده نیز بر سیاست‌های اتخاذ شده از اول انقلاب تا سال ۱۳۹۲ در حوزه فیلمسازی و نسبت آن با سینمای ملی بوده است و از تاثیر این سیاست‌ها بر آثار تولید شده و سالن‌های سینما به دلیل گستردگی هر کدام از این حوزه‌ها صرف نظر شده است. امید است که پژوهشگران دیگر به بررسی تاثیر این سیاست‌ها در حوزه‌های مهم و گسترده یاد شده، بپردازند.

مطالب این کتاب در سه فصل تنظیم شده است. در فصل اول که کلیات نام دارد، ضمن ارایه مقدمه‌ای در خصوص سیاست‌گذاری فرهنگی و سیاست‌های سینمایی، مفاهیم اصلی از جمله

«سیاست‌های فرهنگی»، «سرمشق‌های سیاستگذاری»، «سیاست‌های سینمایی»، «ارزیابی و بررسی سیاست‌های سینمایی»، «سینمای ملی» و «سنخ‌شناسی و شاخص‌های سینمای ملی» تعریف و مورد بحث قرار گرفته است.

در فصل دوم کتاب که به نحوی بدنه اصلی این کتاب را شامل می‌شود، دوره‌های سیاستگذاری در سینمای ایران از ابتدای انقلاب و از سال ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۲ مورد بررسی قرار گرفته و این بازه زمانی به هشت دوره تقسیم شده است که شامل دوره اول (۱۳۵۸ - ۱۳۵۹) با عنوان سینمای خوب، دوره دوم (۱۳۵۹ - ۱۳۶۱) با عنوان سینمای اسلامی، دوره سوم (۱۳۶۱ - ۱۳۷۲) با عنوان سینمای آرمانی، دوره چهارم (۱۳۷۲ - ۱۳۷۶) با عنوان سینمای متعهد، دوره پنجم (۱۳۷۶ - ۱۳۸۰) با عنوان سینمای مصلحانه، دوره ششم (۱۳۸۰ - ۱۳۸۴) با عنوان سینمای معناگرا، دوره هفتم (۱۳۸۴ - ۱۳۸۸) با عنوان سینمای ملی و دوره هشتم (۱۳۸۸ - ۱۳۹۲) با عنوان سینمای ارزشی، نام گرفته‌اند. مبنای تاریخی این تقسیم‌بندی، تغییر دولت‌ها یا تغییر وزیران ارشاد و به تبع آن معاونان سینمایی در هر دوره بوده است و مبنای نام‌گذاری هر دوره نیز برآیند دیدگاه‌ها و یا تعریف مدیران از سینمای دلخواه‌شان بوده است. در هر دوره ضمن معرفی معاون سینمایی به عنوان مسئول سیاستگذاری سینمایی، دیدگاه و رویکردها و همچنین سیاست‌های سینمایی وی مورد بررسی قرار گرفته است و این سیاست‌ها در پایان هر دوره بر اساس شاخص‌های سینمای ملی که به تفصیل در فصل اول به آن پرداخته شده است، مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفته است همچنین در هر دوره به سرمشق سیاستگذاری در آن دوره نیز به صورت اجمالی اشاره شده است و در پایان هر دوره یک فیلم سینمایی، با عنوان فیلم جنجالی که به نوعی سیاست‌های سینمایی آن دوره را به چالش کشیده است، مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل سوم به عنوان آخرین فصل این کتاب، نتایج بررسی سیاست‌های هر دوره، بر اساس شاخص‌های سینمای ملی آمده است و به عنوان نتیجه‌گیری، سیاست‌های سینمایی در این هشت دوره با محوریت دستیابی به سینمای ملی و بر مبنای شاخص‌های سینمای ملی، مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است.

در پایان از همه کسانی که در به سرانجام رسیدن این کتاب یاری رسان پژوهشگر بوده‌اند به خصوص از آقایان اسماعیل حاج‌علیان، محمدسعید محمصی و مازیار اخوت که زحمت مطالعه متن کتاب را کشیدند و نکات مبهم را گوشزد کردند، تشکر می‌کنم و بیش از همه از همسرم بهارک شاهرخی که با صبر و بزرگواری، بسیاری از مسئولیت‌های زندگی را در طول انجام این پژوهش بر دوش گرفت تا این کار به سرانجام برسد بسیار سپاسگزارم و این کتاب را به او تقدیم می‌کنم.